

Особливості встановлення висловлювань, виражених у формі закликів до підтримки рішень і/або дій держави-агресора (РФ)

Євгенія Ковкіна

кандидат філологічних наук, завідувач лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних та мистецтвознавчих досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org.0000-0001-8693-9868>, e-mail: evkovkina@gmail.com

Кристина Зайчик

науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних та мистецтвознавчих досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2392-476>, e-mail: zaichik.kristina@gmail.com

Увагу акцентовано на особливостях лінгвістичного дослідження зі встановлення закликів до підтримки рішень і дій держави-агресора. Наголошено на важливості проведення прагматичного аналізу й контекстуального дослідження.

Ключові слова: інтенція; заклик; пряма форма закликів; непряма форма закликів; підтримка рішень / дій держави-агресора.

Features of the Installation of Statements Expressed in the Form of Calls for Support of Decisions and/or Actions of the Aggressor State (RF)

Yevheniia Kovkina, Krystyna Zaichyk

Attention is drawn to the peculiarities of linguistic research in establishing appeals to support the decisions and actions of the aggressor state. Emphasis is placed on the importance of conducting pragmatic analysis and contextual research.

Keywords: intention; appeal; direct form of appeals; indirect form of appeals; support for the decisions/actions of the aggressor state.

Під час проведення семантико-текстуального дослідження мовлення експерт-лінгвіст вирішує завдання щодо встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, використаних у певних текстах, їх стилістичного забарвлення, смислового навантаження та характеру інформації, наприклад, коли необхідно встановити, чи містить об'єктивний зміст мовленнєвого повідомлення ви-

словлювання, виражені у формі закликів, погроз, пропозицій надання будь-якої вигоди тощо.

Із початку повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року набули актуальності питання зі встановлення у мовленнєвих об'єктах висловлювань, виражених у формі закликів щодо підтримки рішень і/або дій держави-агресора (РФ), збройних фор-

мувань і/або окупаційної адміністрації держави-агресора.

Лінгвістичне дослідження з метою встановлення висловлювань, виражених у формі закликів, базується на наявності / відсутності в тексті акта спонукання (заклику) адресата до виконання певних дій. Слід урахувати, що заклик належить до низки спонукальних типів мовленнєвих актів. Відповідно до спеціальних фахових джерел, заклик — це особливий тип мовленнєвого акту, зверненого *«до адресата з метою спонукати його до виконання певної дії чи сукупності дій, осмислюваних як важлива частина суспільно значимої діяльності, котра сприяє досягненню певних ідеалів, або спонукати адресата враховувати у своїй повсякденній поведінці ці ідеали, причому, мовець та адресат є політичними суб'єктами або їхніми представниками, а власне мовленнєвий акт розглядають як частину суспільно-політичної комунікації»* [1].

В умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України особливої актуальності набуває завдання встановлення у досліджуваних об'єктах висловлювань, спрямованих на підтримку дій / рішень держави-агресора. Такі заклики можуть бути поширені у медіа та соціальних мережах (найчастіше у вигляді закликів-звернень). Заклик-звернення — це складний мовленнєвий акт у межах суспільно-політичної комунікації. Для заклику-звернення характерними є такі ознаки, як його значна структурна складність, що містить кілька простих закликів або закликів-гасел, і звернення до конкретних осіб, що має на меті спонукання виконати певні дії, які розглядають як важливу частину суспільно корисної діяльності та які сприяють досягненню певних положень, аби спонукати адресата зважати на наведене в повсякденній поведінці).

Під час проведення експертизи основним завданням є встановлення того, чи має висловлювання спонукальний характер, тобто чи орієнтовано воно на формування в адресата готовності до виконання виголошеної дії або до схвалення політики держави-агресора. Для цього експерт аналізує лексико-граматичні конструкції (наказові форми, модальні дієслова «потрібно», «варто», «необхідно»), прагматичний намір мовця (заклик, переконання, пропаганда) та оцінну складову висловлювання [2].

Висловлювання, виражені у формі заклику до підтримання рішень / дій держави-агресора (зокрема, РФ) можуть мати різні форми вираження. До прямих форм належать наказові або інструктивні висловлювання на кшталт: «Треба підтримати рішення РФ», «Слід діяти за їхнім прикладом». Непрямі форми мають непрямий характер і можуть виражатися через поради, умовляння або позитивні оцінки, що створюють сприятливе тло для схвалення дій агресора: «Росія правильно робить», «Їхня політика дає результати», «Прийде РФ і все буде добре». Окрема група — це риторичні запитання або гасла, які функціонують як заклики без прямої імперативності. Окрім того, слід зауважити,

що не всі висловлювання з інформацією позитивного характеру про РФ автоматично є закликами. Експерт має розмежовувати оцінні судження, фактичні твердження та власне заклики.

Під час проведення лінгвістичних семантико-текстуальних досліджень під поняттям «заклики до підтримки рішень і/або дій держави-агресора» розуміють висловлювання з іллокуцією заклику, що має на меті викликати у кого-небудь бажання робити що-небудь; іллокуцію заохочування, змушування, схиляння до якоїсь дії (дій), певного вчинку (вчинків), спрямованих на підтримку рішень і/або дій держави-агресора. Поняття «заклик до співпраці з державою-агресором» означає викликати у кого-небудь бажання робити що-небудь; іллокуцію заохочування, змушування, схиляння до якоїсь дії (дій), певного вчинку (вчинків), спрямованих на співпрацю з державою-агресором [3].

Отже, сучасний етап розвитку лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення щодо встановлення висловлювань, виражених у формі закликів, передбачає поєднання методів семантичного аналізу (з'ясування значення слів і констру-

цій), прагматичного аналізу (визначення комунікативної мети й інтенції) і контекстуального дослідження (соціальна ситуація, адресат, потенційна можливість поширення інформації, тобто наявність публічного характеру інформації). Лише комплексний підхід дає змогу сформулювати науково обґрунтований висновок експерта, який може бути використаний у судовому провадженні для кваліфікації відповідних дій.

Перелік джерел посилання

1. Методика семантико-текстуальних досліджень висловлювань, виражених у формі закликів. Харків, 2018. Реєстр. код 1.2.19 / Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 05.09.2025).
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 05.09.2025).
3. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 05.09.2025).